

Program pentru dezvoltarea achizițiilor morfologice în contextul dizabilității auditive

Program for the development of morphological acquisitions in the context of hearing disability

Maria-Emilia BRIA ¹

Abstract

In this paper, the emphasis was placed on building a "Program for the Development of Morphological Acquisitions for Students with Hearing Impairments" in the secondary school cycle, which would allow the investigation of morphological category reception skills among children with hearing disabilities, being a good material for identifying learning difficulties.

In this research, individual studies were relevant because they represent experiences that correctly illustrate the investigations done

Keywords: hearing impairments, morphological abilities, language assessment, intervention program, morphologic categories, language disorders, learning difficulties, deaf

Introducere

Persoanele cu dizabilități auditive prezintă câteva particularități în dezvoltarea limbajului și a comunicării. O consecință primară a pierderii de auz este dată de limitarea comunicării interpersonale. În acest sens, antrenamentele verbale și dezvoltarea abilităților de comunicare fac obiectul procesului instructiv-educativ în cazul elevilor cu dizabilități auditive.

Dizabilitatea auditivă asigură o perturbare a capacității de recepție și expresie a comunicării verbale, având efecte negative asupra comportamentului indivizilor și asupra modalităților de interacțiune cu ceilalți. Astfel, persoanele cu dizabilități auditive cunosc realitatea în mod eronat, distorsionat, superficial, vag. (Popescu, 2003)

Pentru a achiziționa limbajul, elevii cu dizabilitate auditivă învață să utilizeze

lexicul, regulile de combinare a elementelor constitutive ale limbii, forme lingvistice adaptate interlocutorului pentru a putea transmite un mesaj verbal în diferite situații comunicaționale, proces destul de complex și anevoios pentru această categorie de persoane.

Din practica de la clasă, s-a constatat că, în cazul elevilor cu dizabilități auditive apar o multitudine de dificultăți în învățarea laturii morfologice a limbajului. Părțile de vorbire cele mai afectate sunt: substantivul, adjectivul, pronumele. Verbele, precum și părțile neflexibile de vorbire sunt foarte greu folosite de copii, în vorbirea cotidiană. Structurile lingvistice utilizate de copilul cu dizabilitate auditivă sunt construcții mai puțin complexe, cu structuri gramaticale neflexionate, neadecvate contextului sintactic (Pufan, 1982). Observarea și nevoia de a investiga aceste deficite menționate mai sus, a însemnat punctul

de plecare în cercetarea pe care am realizat-o. Ele nu pot fi evitate, acestea se răsfrâng asupra dezvoltării limbajului oral și scris, acesta devenind incorect.

Cercetările arată că cele mai puțin afectate părți de vorbire în cazul elevilor cu dizabilitate auditivă sunt substantivele, adjectivele și pronumele (Pufan, 1982). De asemenea, s-a constatat faptul că verbele și părțile de vorbire neflexionare pun cele mai mari probleme în utilizarea acestora în limbajul de zi cu zi al acestora.

Conform Hațegan (2016, 2009), demersurile terapeutice pentru această latură a limbajului se concentrează asupra capacității de receptare a categoriilor morfologice, producerea/utilizarea structurilor cu conținut morfologic, concomitent cu asigurarea unui limbaj bogat, care necesită extinderea vocabularului, prin însușirea de cuvinte noi și consolidarea acestora în procesul de demutizare. Se recomandă intervenția cât mai de timpuriu în vederea antrenării acestei laturi, pentru obținerea a cât mai multor progrese, atât în reabilitarea psihică, cât și socială a acestor persoane.

Metodologia cercetării

Obiectivele cercetării

Identificarea dificultăților pe care le întâmpină elevii cu dizabilități auditive, privind structurarea morfologică a limbajului

Stabilirea caracteristicilor definitorii ale componentei morfologice a limbajului pentru elevii cu dizabilități auditive

Evaluarea eficienței programului de intervenție la elevii cu dizabilități auditive, ce întâmpină dificultăți în dezvoltarea acestei laturi

Stabilirea nivelului de dezvoltare a laturii morfologice, în urma evaluărilor inițiale și finale

Implementarea programului de intervenție personalizată, prin aplicarea diverselor sarcini lingvistice informale

Diminuarea erorilor morfologice care duc la un deficit în capacitatea de receptare a informației, precum și în înțelegerea acesteia

Ipotezele cercetării

Particularitățile dezvoltării laturii morfologice a limbajului elevilor cu dizabilități auditive influențează dezvoltarea limbajului oral și scris

Între MLU cuvinte și MLU morfeme sunt diferențe la elevii cu dizabilități auditive

Există diferențe între rezultatele obținute la evaluarea inițială și cele obținute în urma aplicării programului de intervenție personalizată

Performanța elevilor cu dizabilități auditive este dependentă de tipul de sarcină la care sunt expuși: în sarcini de definire a unor termeni apar dificultăți mai mari față de situația în care sunt solicitați să reproducă verbal/scris structuri lingvistice complexe

Structurarea morfologică se îmbunătățește prin introducerea programului de intervenție personalizată în contextul dizabilității auditive

Descrierea participanților la cercetare

Pentru derularea acestui studiu au fost selectați 5 participanți cu vârste cuprinse între 13-14 ani, aflați în clasa a VII-a. Participanții provin din familii de surzi, din medii diferite, având parte sau nu de stimulare adecvată. Unii dintre ei au fost

de mici beneficiarii direcți ai unor intervenții educative în grădinița Liceului Tehnologic Special pentru Deficienți de Auz Cluj-Napoca. Aceștia au fost selectați după următoarele criterii: vârsta subiecților (13-14 ani), în condițiile în care se pot identifica abilitățile de comunicare specifice acestora; diagnosticul acestora (toți prezintă hipoacuzie de percepție neurosenzorială profundă/moderată bilaterală, dar prezintă și alte probleme cum ar fi: ADHD, tulburări de comportament și emoționale); nivelul de dezvoltare a lexicului, în urma observării directe în timpul orelor de terapie specifică de compensare, dar și în urma colaborării cu profesorii de la clasă.

Etapele cercetării

Pe parcursul colectării datelor a fost utilizată metoda observației directe, fiind cea mai relevantă pentru realizarea celor cinci studii de caz, investigându-se abilitățile morfologice și nu numai. Au fost supuse observației producțiile verbale ale participanților în vederea explorării vocabularului activ din timpul activităților specifice, dar și modalitatea de interacțiune cu ceilalți colegi. S-a identificat subiectul de interes pentru aplicarea probei MLU, dar și materialele lingvistice utilizate la clasă, în vederea realizării programului.

Elevii au fost supuși observației directe timp de 2 luni, cu câte o oră pe săptămână. Au fost observați atât în timpul orelor de terapie specifică și de compensare, cât și în timpul activităților de stimulare cognitivă de la clasă. În timpul realizării cercetării s-a ținut cont de următorii pași: colectarea datelor prin aplicarea tuturor pre-testelor; construirea programului de intervenție; construirea bazei de date; realizarea

intervenției propriu-zise (o lună); realizarea evaluării finale cu ajutorul testelor menționate mai jos; interpretarea datelor din punct de vedere calitativ și cantitativ; formularea unor concluzii cu privire la datele obținute.

Instrumentarul utilizat

În elaborarea acestei cercetări s-au utilizat o serie de instrumente și materiale pe care le vom enumera în continuare:

- Sarcini lingvistice informale de evaluare morfologică
- Lungimea medie a producției verbale
- Scala de vocabular Crichton

Studiu de caz

Date de identificare:

Numele și prenumele: N.E.

Data nașterii: 16.08. 2000

Sexul: feminin

Diagnostic audiologic: Hipoacuzie de percepție neurosenzorială profundă bilaterală

Background-ul subiectului și traseul educațional:

Eleva provine dintr-o familie organizată. Părinții sunt hipoacuzici, dar care se implică în dezvoltarea armonioasă a fiicei lor. A fost o fetiță dorită, mult așteptată de către familie. Mama a rămas însărcinată în mod natural, a efectuat controalele periodice necesare pe parcursul sarcinii. Părinții și-au asumat riscul de a avea un copil cu dizabilitate auditivă, fiind informați de către medicul de familie de problema cu care se confruntă.

Cauza care a dus la apariția deficienței este de natură genetică. Sarcina a decurs normal, iar la naștere nu au fost

complicații. A fost născută la timp (9 luni), a obținut scorul APGAR de 10, având greutatea de 3200 g.

A fost protezată la vârsta de 4 ani, cu proteze retroauriculare; a frecventat grădinița de surzi, iar în prezent este elevă în clasa a VII-a.

Prezentarea, analizarea și interpretarea rezultatelor evaluărilor inițiale

Lungimea medie a producției verbale

În urma aplicării probei MLU se pot identifica părțile de vorbire care sunt cele mai afectate, nivelul scăzut al dezvoltării lexicului. Tema discuției a fost aleasă în concordanță cu interesele reale ale elevilor. Producțiile verbale au fost notate pe o foaie de răspuns, după care au fost analizate, focalizându-se atenția asupra părților de vorbire. Materialul verbal reprodus și transcris a fost supus analizei morfologice. A cuprins 20 de enunțuri, având tema: „Programul zilnic al elevului”. Structurile lingvistice care s-au repetat în mod excesiv, au fost notate o singură dată, pentru a nu exista erori în interpretarea mai jos realizată.

Din numărul total de cuvinte pronunțate, o parte au fost neinteligibile, neluându-se în calcul.

În acest caz s-a calculat MLU și s-au obținut următoarele rezultate:

$$\text{MLU cuvinte} = \frac{68}{20} = 3,4$$

$$\text{MLU morfeme} = \frac{81}{20} = 4,05$$

Valoarea MLU cuvinte indică un nivel mediu de dezvoltare a lexicului, în raport cu vârsta, tocmai datorită nestimulării limbajului verbal și încurajarea utilizării limbajului mimico-gestual. Părțile de vorbire cele mai afectate sunt verbele și

pronumele, prepozițiile și conjuncțiile fiind inversate, ș.a. Toate aceste dificultăți apărând datorită nivelului receptiv al limbajului scăzut, dar și datorită faptului că majoritatea cuvintelor sunt exprimate prin limbaj mimico-gestual, depunând prea puțin efort în verbalizarea acestora.

Date calitative

În continuare vom prezenta câteva exemple de erori care clarifică aspectele menționate mai sus (Bodea Hațegan, 2014a):

- Verbul: înlocuirea formelor auxiliare „a avea” cu „a fi” („Noi am fost supă.”); folosirea eronată a formelor de singular/plural („Eu merge clasă.”); înlocuirea unor moduri sau timpuri cu altele („Tu mers la masă.”); erori de topică („Supă de cartofi mâncat.”); substituiri ale verbului cu substantivul („Să vorbesc cum despre limba română și învățare.”)
- Pronumele: înlocuirea pronumelui cu substantivul („Eva am trezit la ora 8:30.”); folosirea excesivă a pronumelui („Eu merg merg la dormitor și apoi eu să fac baie”).
- Substantivul: substantivele proprii (acronimele) sunt scrise cu literă mică („Am mâncat la kfs.”); lipsa articolului („dimineață, caz”); dificultăți de topică („După merg la centru pentru că facem oraș poze.”); lipsa pluralului („Merg coleg în oraș.”)
- Prepoziția: omisiuni („Mă uit televizor.”); introducerea inutilă a prepoziției („Mă duc pentru de mâncare”); repetarea unor prepoziții (după, despre); înlocuirea unor prepoziții cu altele (la/în, de/pe,

- sub/peste); înlocuirea prepoziției cu conjuncția („mănânc supă și cartofi”)
- Conjuncția: omisiuni (și, dar, iar, sau); înlocuirea conjuncției cu prepoziția
 - Adverbul: folosirea exagerată a unor adverbe, „precum mereu, bine, puțin, mult, azi, mâine”
 - Interjecții: lipsa acestora din limbajul verbal sau scris
 - Articolul: nu se folosește forma articulată
 - Numeralul: nu utilizează

Date cantitative

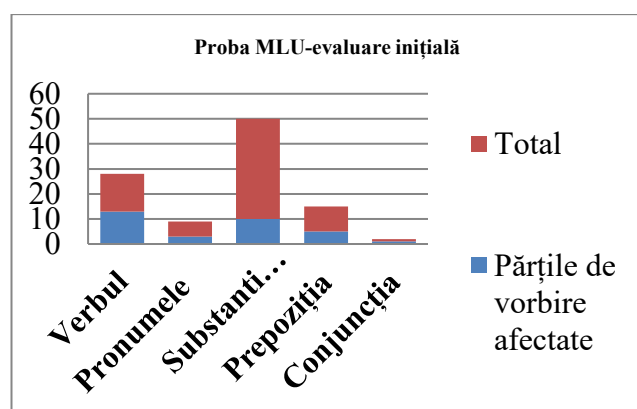

Fig 1. Rezultatele subiectului la proba MLU în etapa de evaluare inițială

Scala de vocabular Crichton

Aplicând această scală de vocabular Crichton, s-a încercat surprinderea aspectelor ce țin de dezvoltarea lexicală, semantică și în special morfologică, ținându-se cont de utilizarea limbajului verbal și gestual.

Date calitative

Tabel 1. Exemple de definiții date de N.E. la proba Crichton

	Cuvinte	Definiții oferite	Interpretarea cuvintelor
SERIA 1	Flacăra	Lumină	Cunoaște semnificația cuvântului, explică gestual printr-un sinonim care face parte din același câmp lexical.
	Lăudăros	Mândru	Verbalizează și exprimă gestual. Cunoaște semnificația acestui cuvânt.

Din totalul de cuvinte explicate din prima serie, 30 au fost explicate corect, 8 au fost puse în context, 2 au fost explicate eronat/neexplicate. Eleva folosește limbajul gestual și verbal în explicarea cuvintelor, dactilează cuvintele pentru a oferi un suport în explicarea lor. Cuvintele exprimate gestual sunt substantive care denumesc obiecte, fenomene ale naturii sau stări (cuțit, morcov, lăudăros, nefericit, se topește, flacăra, umezeală, încăpățânat).

La seria a doua se observă o schimbare de proporții în ceea ce privește explicarea corectă a cuvintelor, dar și creșterea numărului de cuvinte neexplicate. Din totalul de cuvinte explicate din prima serie, 29 au fost explicate corect, 5 au fost puse în context, 6 nu au fost explicate deloc. Numărul de cuvinte necunoscute a crescut în cazul celei de-a doua scale, fapt ce se datorează gradului scăzut de abstractizare. Cuvintele care au fost puse în context fac parte din categoria cuvintelor uzuale, din vocabularul activ al participantului.

Comparând rezultatele se observă scăderea numărului de cuvinte explicate corect de la 30 la 29, mărirea numărului de cuvinte neexplicate de la 2 la 6. Numărul cuvintelor puse în context scade de la 8 la 5.

SERIA 2	Asemănare	La fel	Cunoaște semnificația cuvântului, exprimând verbal și gestual un sinonim al cuvântului dat.
	Diamant	Aur, argint	Numește obiecte ce poate să conțină diamantul.
	Politicos	Respect, bun	Cunoaște semnificația cuvântului, schimbă partea de vorbire. Exprimă și gestual.
	Pat	Dormi, somn	Explică gestual/verbal și exemplifică printr-o acțiune.
	Dispare	Lipsește	Cunoaște semnificația cuvântului, oferind un sinonim corespunzător.
	Compune	Scrie, context	Numește două cuvinte care se regăsesc în manifestarea propriu-zisă a acțiunii; exprimă gestual.
	Zori	Dimineată	Exprimă verbal și gestual, oferind un sinonim.
	Vesel	Bucuros	Exprimă verbal și gestual. Cunoaște semnificația cuvântului.

Date cantitative

Tabel 2. Modul de explicare al cuvintelor din cadrul probei Crichton

SERIA I				SERIA II			
Expl icat e core ct	Expl icat e greș it sau delo c	Pus e în con tex t		Expl icat e core ct	Expl icat e greș it sau delo c	Puse în cont ext	
Cu vin te	30	2	8	Cu vin te	29	6	5

Tabel 3. Procentajul obținut la proba Crichton

Cuvin te	Explicate corect		Explicate greșit sau deloc		Puse în context	
	N	Proce nte	N	Proce nte	N	Proce nte
Seria I	30	12,%	2	0,8%	8	3,2%
Seria II	29	11,6%	6	2,4%	5	2%

Un prim aspect care s-a dorit a fi investigat a fost legat de nivelul de dezvoltare morfologică, evidențiindu-se categoriile care apar mai frecvent în vocabularul

eleviei. Au fost analizate cele 80 cuvinte, determinându-se părțile de vorbire care prezintă cele mai mari dificultăți în explicare și erorile acestora:

Verbul: schimbă valoarea gramaticală („se amestecă= mâncare, primește= cadou, se sperie= fricos, leagă= ața, adidași, aplaudă= bravo, pedepsește= râu, obraznic, nu respect, dispare= lipsește, eliberează= liber”)

Adjectivul: schimbă valoarea gramaticală (înfricoșat= frică, politicos= respect), folosește des diminutive

Substantivul: schimbă valoarea gramaticală (hoț=furat, victorie= a reușit, fulger= plouă, pachet= primește, furtună= bate vântul și plouă)

Articolul: nu utilizează articolul hotărât/nehotărât adecvat

Adverbul: au loc confuzii între antonime și sinonime

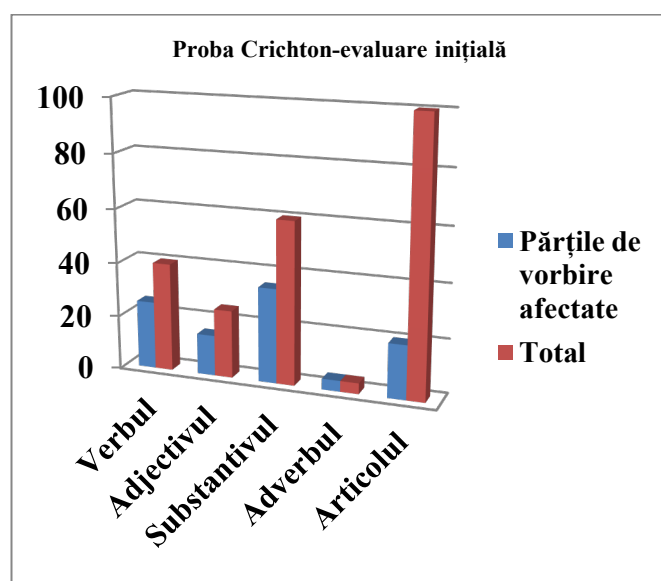

Fig 2. Rezultatele subiectului la Proba Crichton în etapa de evaluare inițială

Sarcini lingvistice informale

Date calitative

Cele mai multe erori au fost întâlnite în cazul următoarelor părți de vorbire:

Verbul: identificarea eronată (odihnă, săracă, cetate); construirea de cuvinte după model în mod eronat (descalța, desbracat); enumerare de obiecte și acțiuni (floare- „Eu ud de flori.”, casă- „Eu merg la casă.”)

Pronumele: identifică eronat pronumele din textul dat (o, al, un, în, într-, se, și); substituie pronumele cu celelalte părți de vorbire.

Articolul: identifică eronat articolele din textul dat (o, al un, nu-l, i-l)

Prepoziții: menționează și alte părți de vorbire în afară de prepoziții (îl)

Conjunții: identifică în mod eronat conjuncții (se, să și, dar)

Substantivul: formează cu dificultate familia lexicală a unui cuvânt; formează cu dificultate un substantiv, pornind de la baza acestuia care este adjectiv; desparte eronat în silabe anumite cuvinte („magazin – ma-gaz-in, lactee – lac-tee, vizită – viz-ită, paralelipiped – pa-ral-eli-pi-ped, pălărie – pă-lăr-ie”)

Date cantitative

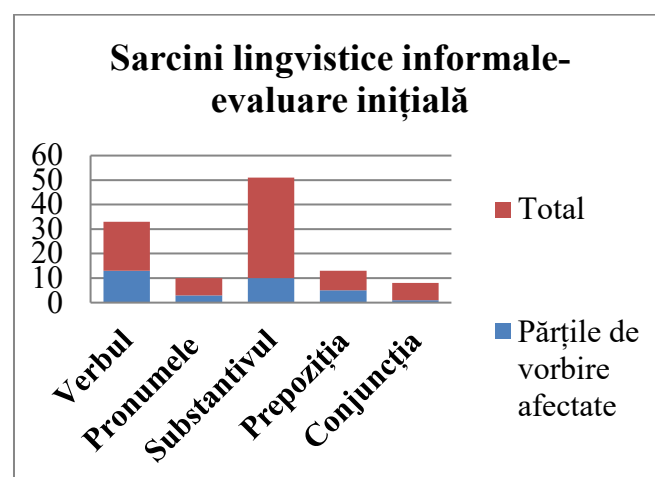

Fig. 3. Rezultatele subiectului la sarcinile lingvistice informale în etapa de evaluare inițială

Tabelul 4. Planul de intervenție personalizată

Domeniul de intervenție	Obiective operaționale	Sarcina de învățare	Resurse materiale	Perioada de timp
Limba și comunicare	1. Să identifice articolul hotărât/nehotărât din text	Exerciții de transformare a cuvintelor nearticulate în cuvinte articulate	Program de intervenție personalizată	1.IV-3.IV
		Exerciții de subliniere a		

	substantivelor articulate cu articol nehotărît din textul dat	Program de intervenție personalizată	
2. Să identifice desinențele de singular/plural	Exerciții de trecere a substantivelor de la singular, la plural	Manual de limba română, clasa a VII-a	13.IV-17.IV
3. Să diferențieze genul substantivelor	Exerciții de identificare a genurilor substantivelor		27.IV-30.IV
	Exerciții de completare a propozițiilor lacunare	Program de intervenție personalizată	
	Exerciții de formare de propoziții/fraze cu substantive date		1.V-8.V
4. Să conjuge corect verbe	Exerciții de identificare a formei verbelor conform momentului vorbirii	Program de intervenție personalizată	11.V-15.V
5. Să asocieze adjectivele cu substantivele date, făcând acordul în gen și număr	Exerciții de schimbare a valorii gramaticale	Manual de limba română, clasa a VII-a	
6. Să asocieze imaginile cu numărul obiectelor date	Exerciții de corespondență: obiect-număr	Program de intervenție personalizată	
	Exerciții de evidențiere a acordului în număr și gen		18.V-22.V
	Exerciții de completare a	Program de intervenție personalizată	

	propozițiilor lacunare	
7. Să găsească pronumele din text	Exerciții de clasificare a pronumelor date	Manual de limba română, clasa a VII-a
8. Să identifice adverbele	Exerciții de încercuire a adverbelor	
9. Să identifice prepozițiile din text	Exerciții de recunoaștere a prepozițiilor	
10. Să identifice conjuncțiile din text	Exerciții de evidențiere a valorii morfologice a unor conjuncții	
11. Să găsească interjecțiile din text	Exerciții de asociere a interjecțiilor cu acțiunile/obiectele pe care le denumesc	

Analiza și interpretarea rezultatelor evaluărilor finale:

Evaluare finală prin aplicarea Probei MLU de evaluare a componentei morfologice

În urma evaluării finale prin aplicarea „Probei MLU”, care constituie post-testul lucrării, s-au evidențiat următoarele progrese:

În dezvoltarea competențelor lexicologice, prin îmbunătățirea vocabularului, facilitând înțelegerea mesajului transmis.

În dezvoltarea competențelor morfo-sintactice, pentru înțelegerea formelor gramaticale ale cuvintelor, precum și a tuturor cuvintelor cu sens: adverbe, substantive, verbe, numere, articole, ș.a.

Scăderea numărului de erori de pronunție și scriere în cazul substantivului (erori de flexionare -„fata a pus pantalon în cuier, copil scrie frumos”, confuzii între substantive comune și proprii, substituiți de substantive comune cu verbe „afara este topește”.

Diminuarea greșelilor ce țin de verb, care ridică cele mai multe dificultăți pentru învățare, tocmai datorită complexității și varietății sale. Dintre acestea amintim: eliminarea formelor simple ale principalelor verbe auxiliare, înlocuirea unor forme ale verbului „a avea” cu unele forme ale verbului „a fi”, folosirea formelor de singular în locul celor de plural, eliminarea unor conjuncții sau prepoziții care intră în componența unor moduri ale

verbelor, simplificarea unor moduri ale verbelor („eu mâncat, nu spălat”), înlocuirea unor moduri sau timpuri cu altele, înlocuirea integrală a unor verbe cu altele. (Hațegan 2009)

Înlocuirea adverbilor folosite în mod excesiv cu altele.

Utilizarea de noi prepoziții și conjuncții în exprimarea verbală sau scrisă.

Exprimarea în propoziții/fraze de o complexitate și corectitudine gramaticală ridicată.

Pe prim plan, în ceea ce privește numărul de dificultăți pe care le creează părțile de vorbire sunt: verbul, substantivul, pronumele, articolul și numeralul.

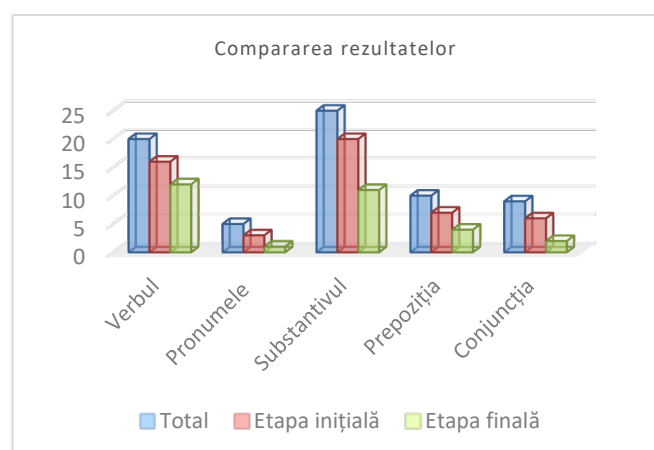

Fig.4. Rezultatele subiectului la Proba MLU din evaluarea inițială și finală

Evaluare finală prin aplicarea Probei Crichton

Evaluarea finală (post-test) realizată cu ajutorul acestei probe, evidențiază progrese la nivelul limbajului receptiv și expresiv a elevilor cu dizabilitate auditivă, printre care enumerăm:

Înțelegerea mesajului transmis și oferirea unui feed-back verbal/gestual corect.

Explicarea cu ușurință a sensurilor unor cuvinte.

Familiarizarea cu noi structuri lingvistice și îmbunătățirea vocabularului activ.

Dezvoltarea și menținerea atenției în sarcini de presupun activarea lexiconului mental.

Menținerea valorilor gramaticale, prin conștientizarea părții de vorbire existente.

Încadrarea diferitelor cuvinte în câmpuri lexicale bine determinate.

Folosirea altor adverbe.

Păstrarea formelor modurilor și timpurilor verbale; în cazul substantivelor, diferențierea clară între substantivele comune și proprii, în stabilirea numărului și a genurilor.

Înlocuirea substantivelor cu pronumele adecvate în funcție de context.

Înțelegerea auzitor cuvinte cu conținut abstract, prin oferirea de exemple practice.

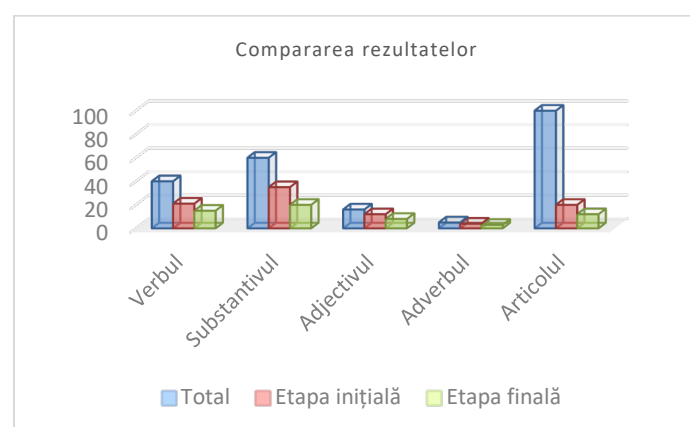

Fig. 5 Rezultatele subiectului la Proba Crichton din evaluarea inițială și finală

Evaluarea finală prin aplicarea „Sarcini lingvistice informale”

Evaluarea finală (post-test) s-a realizat cu ajutorul acestor sarcini, determinându-se caracteristicile morfologice ale limbajului

elevilor cu dizabilitate auditivă, putându-se menționa următoarele progrese ale acestora:

Îmbunătățirea utilizării articolelor hotărât/nehotărât în cazul substantivelor, precum și a numărului/ genului.

Formarea de propoziții/fraze complexe, respectând ordinea categoriilor morfologice.

Formarea unor strategii de răspuns pentru sarcinile care au presupus completare de spații lacunare.

Păstrarea formelor verbale corespunzătoare numărului și persoanei.

Realizarea asocierilor între diferite obiecte și imaginile corespunzătoare.

Exersarea realizării acordului substantivului cu adjectivul.

Folosirea unor noi adverbe, prepoziții și conjuncții, în mod corect.

Familiarizarea cu noi interjecții, prin oferirea de exemple practice.

Îmbunătățirea limbajului oral și scris.

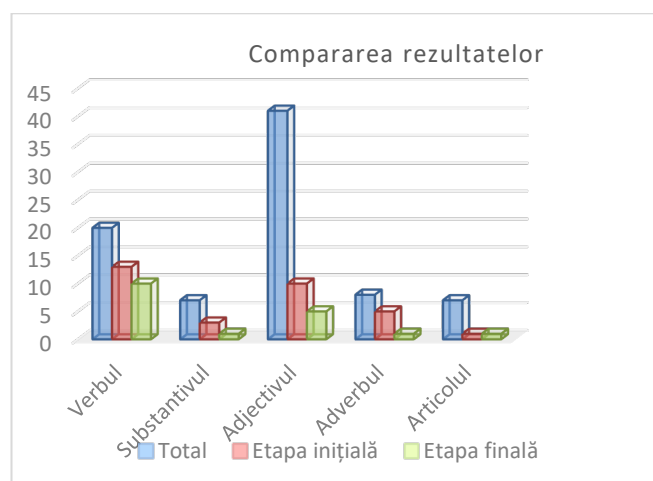

Fig.6 Rezultatele subiectului la Proba „Sarcini lingvistice informale” din evaluarea inițială și finală

Concluzii

În urma aplicării celor 3 teste de limbaj, performanța elevei este apropiată de nivelul mediu. La prima probă, s-a demonstrat faptul că eleva se prezintă sub nivelul mediu de dezvoltare lexicomorfologică; la a doua probă s-a evidențiat un rezultat mai bun, ceea ce denotă că, performanța elevei depinde în mare parte de tipul sarcinii sau a materialului verbal utilizat. La ultima probă s-a demonstrat existența acelor erori tipice, mai detaliat, observându-se dezvoltarea morfologică caracteristică elevilor cu dizabilitate auditivă de această vârstă. Existența diferențelor de rezultate dintre probe, ne arată că performanța elevei diferă în funcție de tipul sarcinii. Toate cele trei probe indică un nivel mediu de dezvoltare a abilităților lexicomorfologice, factorul cel mai important fiind limbajul mimico-gestual.

În etapa de evaluare finală, subiectul a înregistrat progrese la fiecare probă dintre cele trei, ceea ce denotă faptul că programul de intervenție a fost implementat cu succes, iar astfel, se confirmă că subiectul cu dizabilitate auditivă înregistrează progrese în sfera structurării morfologice a limbajului. De asemenea, latura receptivă a limbajului a prezentat o mai bună dezvoltare în urma intervenției. Programul a facilitat însușirea organizată a laturii morfologice, dar și a celei semantice, deoarece latura morfologică nu se poate structura în lipsa celei semantice. Astfel, putem spune că programul este dependent de abilitățile lexice ale subiecților.

În concluzie multitudinea de erori morfologice se datorează atât particularităților limbajului elevilor cu dizabilitate auditivă, cât și a modalității de

interacțiune cu cei din jur. Rezultatele obținute confirmă existența dificultăților de învățare pe fondul dizabilității auditive.

Bibliografie

Hațegan, C. (2009). Modalități de evaluare și dezvoltare a competenței morfologice, teză de doctorat, Cluj-Napoca: Universitatea Babeș-Bolyai.

Bodea Hațegan, C. (2014a). Probă de evaluare a abilităților morfologice în limba română. Aplicații psiholingvistice, E-book, Cluj-Napoca: Editura Argonaut.

Bodea Hațegan, C. (2016). Terapia tulburărilor de limbaj. Structuri deschise, Editura Trei: București.

Pufan, C. (1982). Probleme de surdo-psihologie, vol 2, Editura Didactică și Pedagogică: București.

Popescu, R. (2003). Problematika deficiențelor de auz, Editura Psihomedica: Sibiu.

¹ Profesor psihopedagog, Liceul Tehnologic Special pentru Deficienți de Auz Cluj-Napoca

E-mail: m_emy_22@yahoo.com